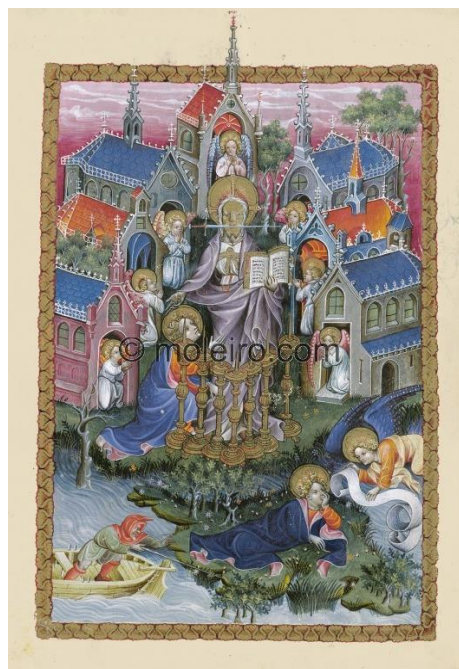
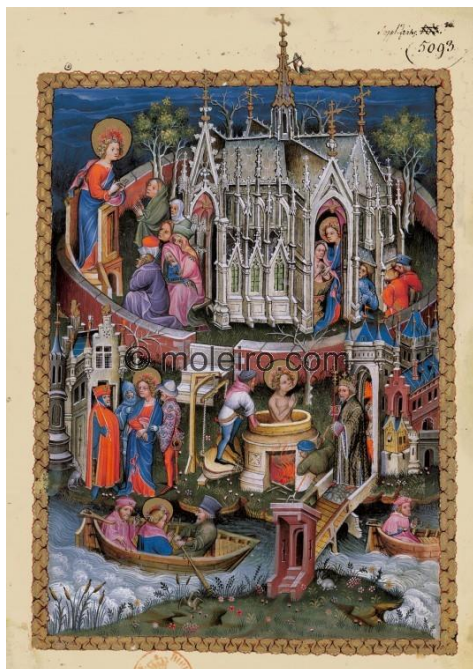
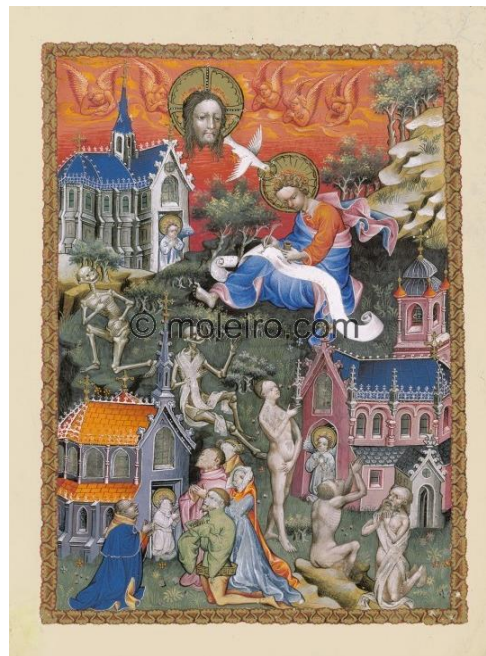
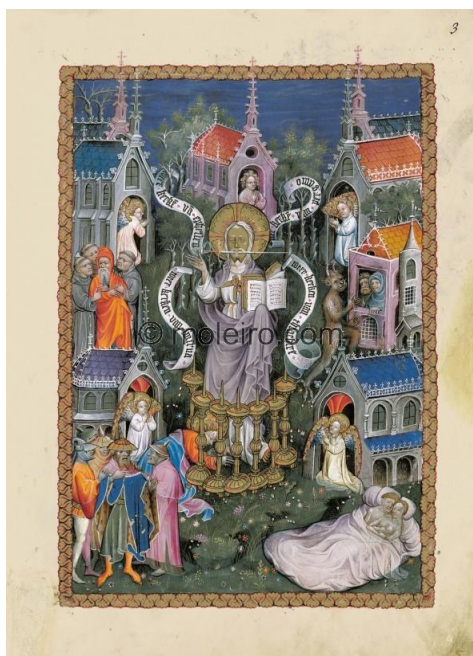

Apokalypsa Flámska - vyrobená okolo r. 1400-1410 neznámym umelcom; jej význam spočíva v sprostredkovaní flámskeho stredovekého výtvarného cítenia a myslenia; predstavuje vrchol vandyckovského realizmu; motívy stoviek miniatúr nemajú obdobu v inej umeleckej tradícii; vizionársky charakter a záhadná atmosféra každej maľby dokonale dopĺňajú text

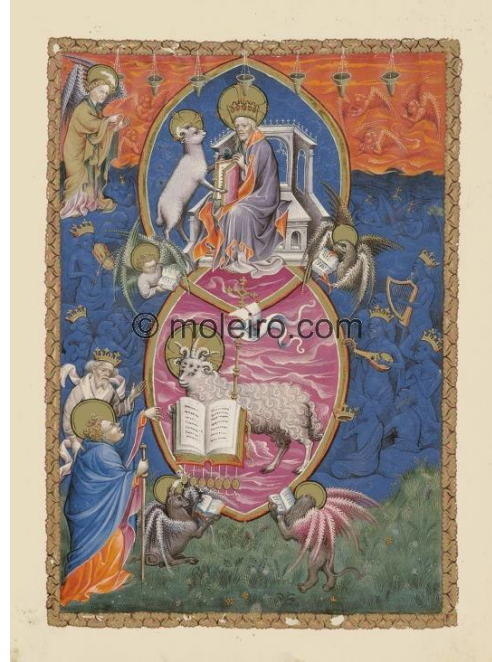
<http://www.moleiro.com/en/biblical-books/flemish-apocalypse/miniatura/678>

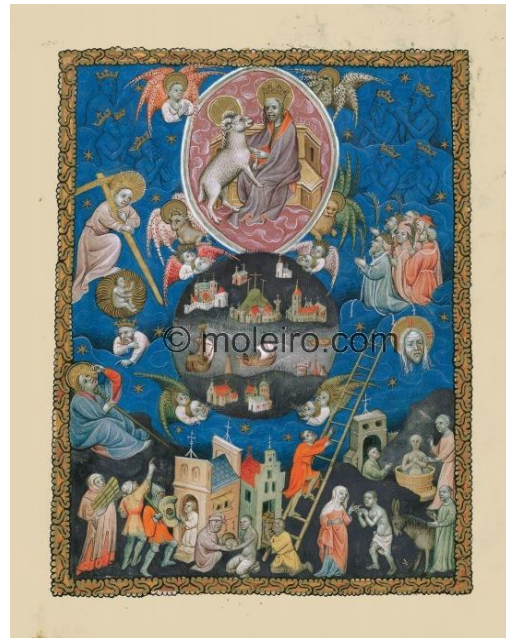
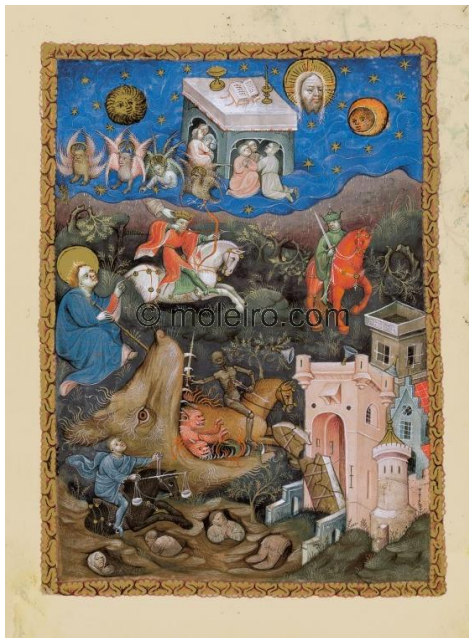
Scény zo života sv. Jána (Flámska apokalypsa, 1400)
(1,9-20. Sedem svietnikov). **Sv. Ján na ostrove Patmos. Videnie Krista a sedem svietnikov**
(Flámska apokalypsa, 1400)

(1,12. Sedem svietnikov. 2,1-29. Listy kresťanským zborom). **Sedem svietnikov. Listy cirkvi do Efezu, Smyrny, Pergamu a Tyatiry** (Flámska apokalypsa, 1400)
(3,1-22. Listy kresťanským zborom). **Listy cirkvi do Sárd, Filadelfie a Laodicey** (Flámska apokalypsa, 1400)

(4,1-11. Oslava Boha Stvoriteľa). **Videnie neba** (Flámska apokalypsa, 1400)
(5,1-14. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Zapečatená kniha a Baránok** (Flámska apokalypsa, 1400)

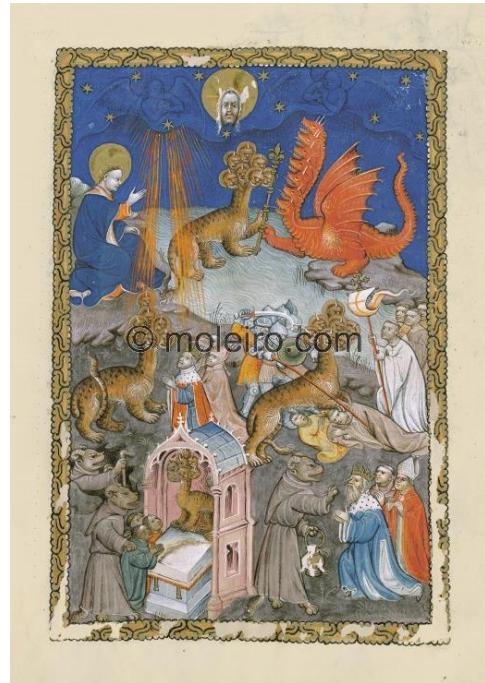
(6,1-7. Rozlomenie štyroch pečatí). **Štyria apokalyptickí jazdci** (Flámska apokalypsa, 1400)
(7,1-8. Poznačenie Božích služobníkov). **Anjeli držia štyri vetry. Anjel s pečat'ou živého Boha** (Flámska apokalypsa, 1400)

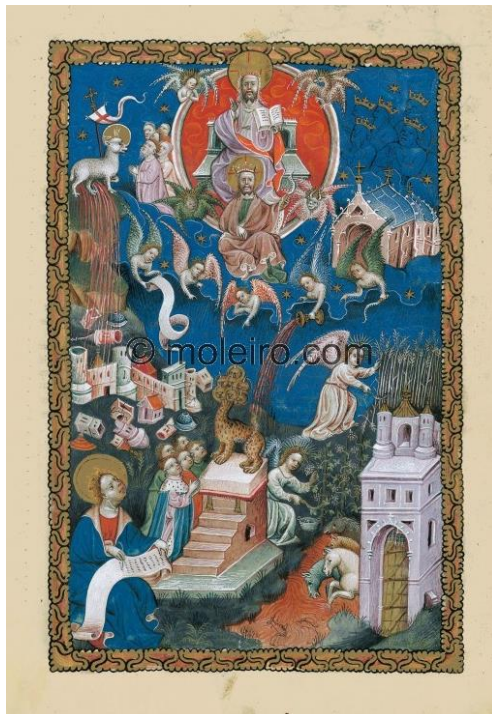
(8,1-6. Sedem trúbiacich anjelov). **Sedem anjelov dostáva sedem poľnic. Anjel s kadidelnicou. Prvé štyri rany** (Flámska apokalypsa, 1400)
(9,1-21. Zatrúbenie piatej a šiestej poľnice). **Piata a šiesta poľnica** (Flámska apokalypsa, 1400)

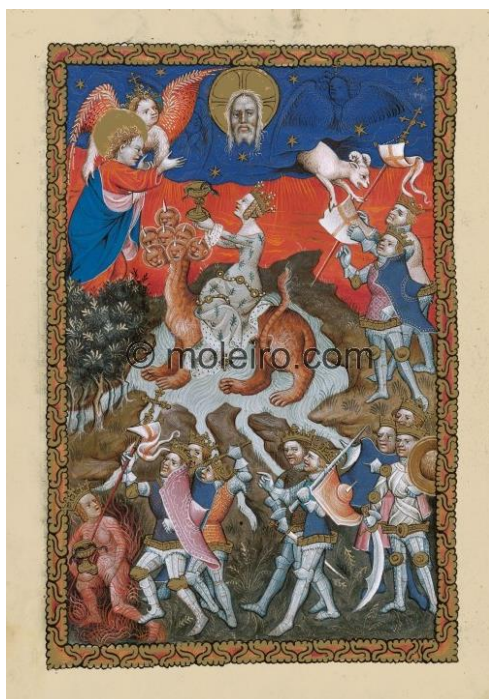
(10,1-11. Anjel s otvorenou knižkou). **Mocný anjel a Sedem hromov** (Flámska apokalypsa, 1400)
(11,1-14. Zmeranie Božieho chrámu). **Zmeranie chrámu. Smrť a nanebovstúpenie dvoch svedkov. Antikrist a siedma poľnica** (Flámska apokalypsa, 1400)

(12,13-18. Boj draka na zemi). **Chrám v nebi. Žena v slnku a sedemhlavý drak** (Flámska apokalypsa, 1400)
(13,1-18. Morská šelma a zemska šelma). **Sedemhlavý drak a falošný prorok** (Flámska apokalypsa, 1400)

(14,1-20. Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi. Hodina žatvy a obračky). **Adorácia Baránka. Pád Babylonu. Žatva zeme** (Flámska apokalypsa, 1400)
(15,1-16, 21. Sedem pliaň). **Sedem čiaš Božieho hnevu** (Flámska apokalypsa, 1400)

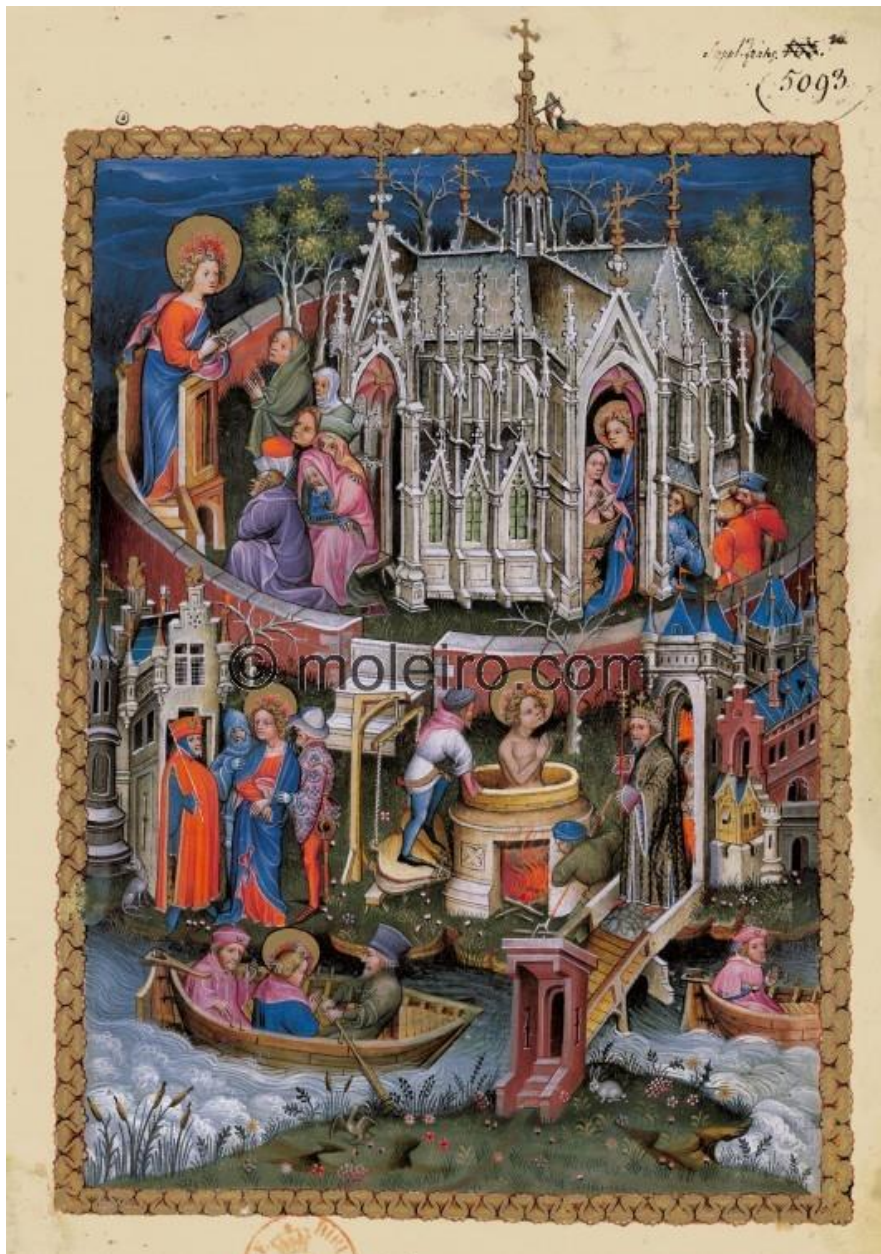

(17,1-18. Neviestka babilonská). **Veľká neviestka** (Flámska apokalypsa, 1400)
(18,1-24. Nebeský hlas o páde Babylonu). **Pád Babylonu** (Flámska apokalypsa, 1400)

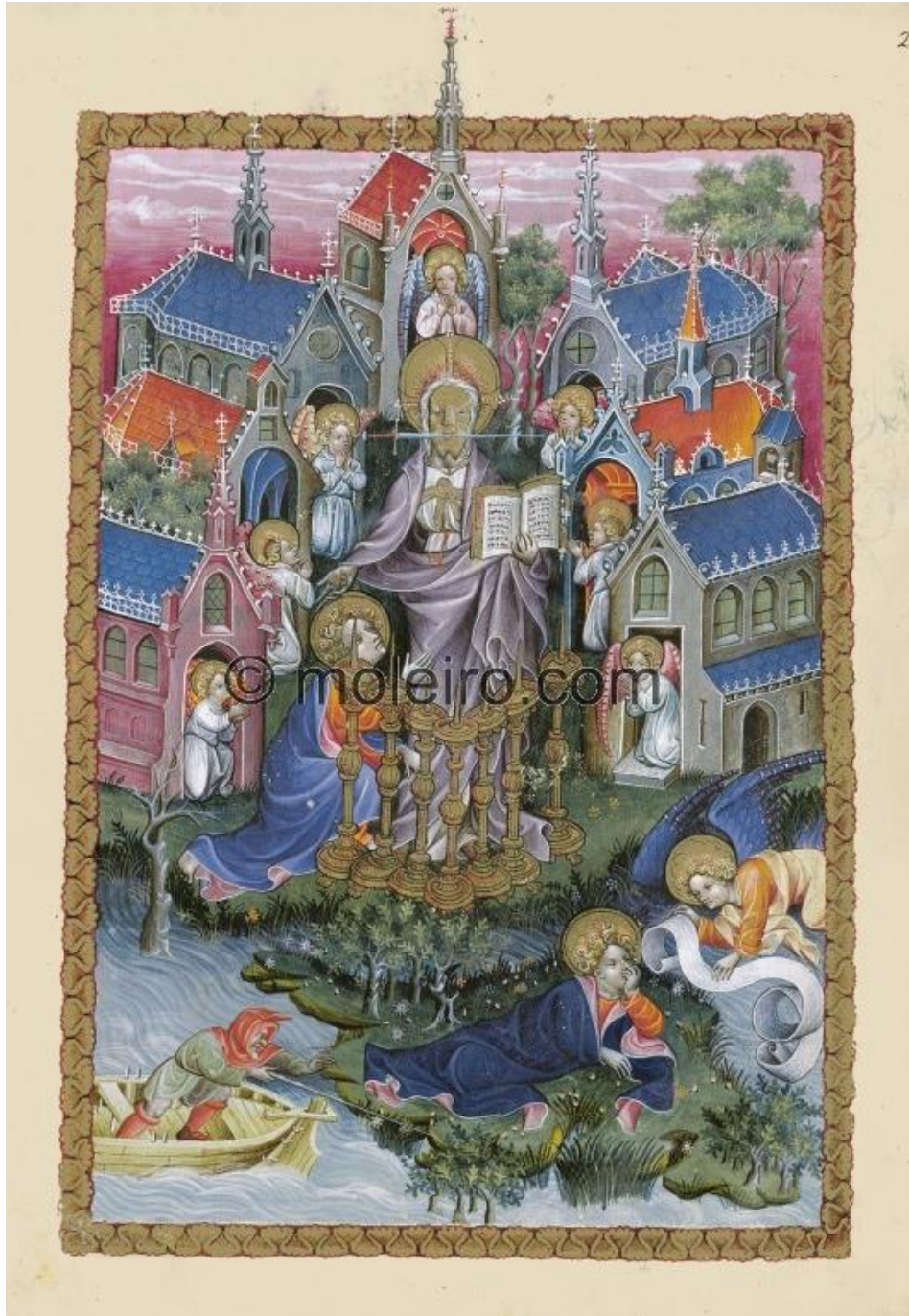
(20,1-6; 20,12. Tisícročné kráľovstvo. Koniec sveta). **Posledný súd a Satan uväznený na tisíc rokov** (Flámska apokalypsa, 1400)
(21,9-27. Nový Jeruzalem). **Nebeský Jeruzalem** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Scény zo života sv. Jána:** miniatúra zobrazuje rôzne epizódy zo života sv. Jána pred odchodom na ostrov Patmos; v ľavom hornom rohu Ján stojí na kazateľnici a káže skupine žien; za ženami sa týči gotický kostol v tvare *gréckeho križa* (všetky *lode* sú rovnakej dĺžky); vpravo v otvorenom bočnom vchode kostola Ján krstí *Drusianu*; krst sleduje skupina troch neveriacich zvedov; vľavo v spodnej časti za hradbami prijíma Ján prokonzula s dvoma strážcami; prokonzul drží na znak svojho úradu palicu; za prokonzulom je úzka stavba so štyrmi malými nárožnými arkiermi; na vrchole stupňovitého štítu budovy sedia dva zlaté levy, ktoré pravdepodobne symbolizujú silu Rímskej ríše; pri múre sedí pes s odvrátenou hlavou; ďalšia scéna zobrazuje sv. Jána prepravovaného loďou do Ríma; v Ríme mimo mestské hradby pri Latinskej bráne čaká cisár Domitian, ktorý prikázal Jána hodiť do kotla s vriacim olejom; sluha prikladá drevo pod kotol, ďalší dúcha dvomi mechmi do ohňa; apoštol Ján, nezranený, pokojne spína ruky v modlitbe; v pravej časti scény stojaci Domitian vyhostuje Jána na ostrov Patmos; v pravom spodnom rohu vidieť iba časť lode s kormidelníkom smerujúcim k Patmosu; veslica s plochým dnom je rovnakej konštrukcie ako prvá loď smerujúca do Ríma; v popredí posiatom kvetinami a trstím sedí králik a vták; na všetkých piatich zobrazeniach tejto fólie má Ján svetlé, kučeravé vlasy a svätožiaru z lešteného zlata

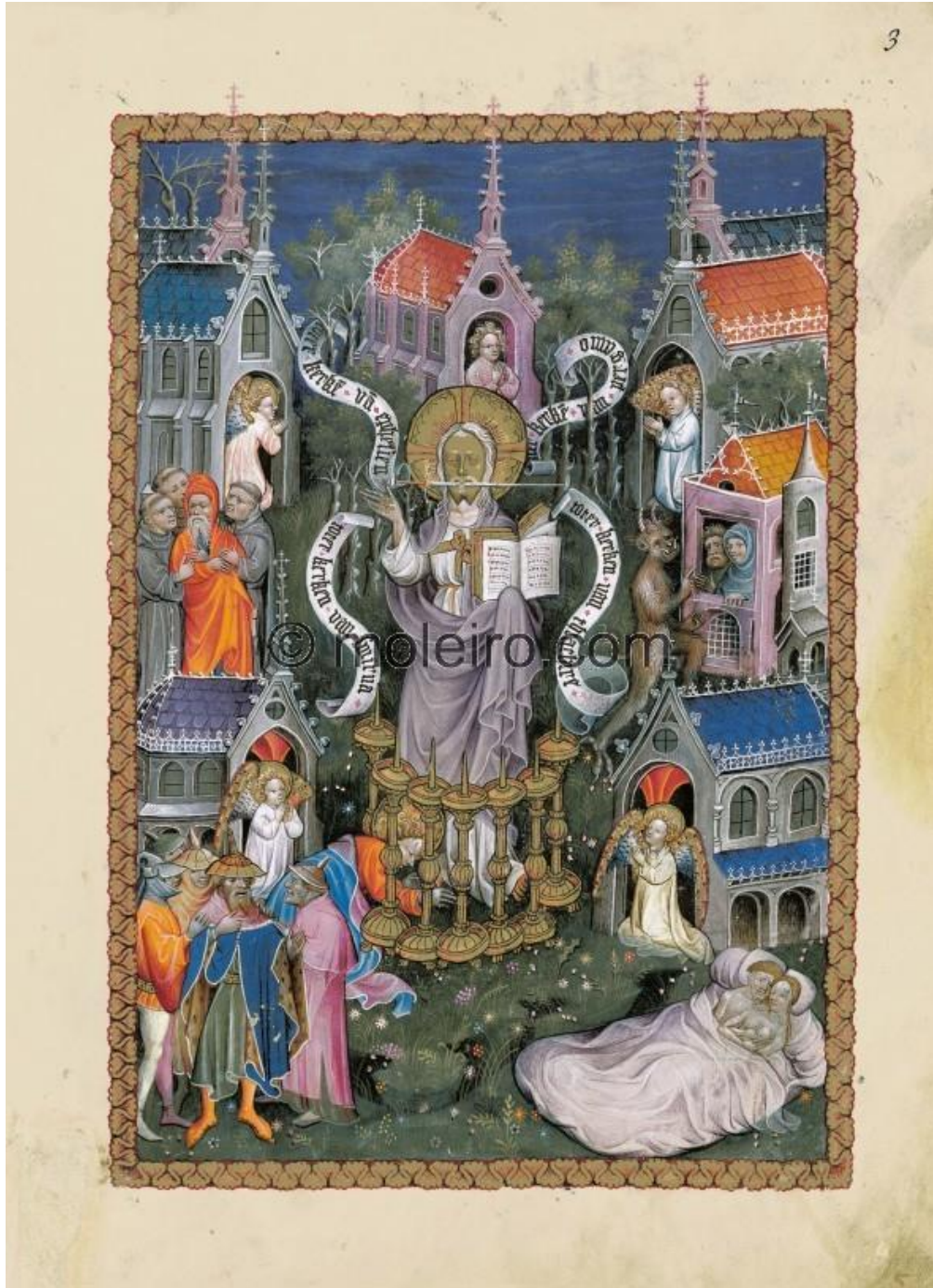
Scény zo života sv. Jána (Flámska apokalypsa, 1400)

-Sv. Ján na ostrove Patmos. Videnie Krista a sedem svietnikov: v ľavom spodnom rohu kormidelník v červenej kapucni a červených zrolovaných pančuchách vyložil sv. Jána na ostrove Patmos a bidlom odtlača loď od brehu; plavidlo má presne rovnakú konštrukciu ako lode na predošlých miniatúrach; v pravom dolnom rohu je zobrazený sv. Ján na ostrove; leží na zemi a zamyslene hľadá na anjela, vznášajúceho sa nad ním s prázdny zvitkom v rukách; v strede miniatúry stojí Kristus s bielymi vlasmi (1,14) a zlatou tvárou (1,16); má krížovú svätožiaru, v ústach drží dlhý meč, v ľavej ruke otvorenú knihu a na dlani pravej ruky sedem drobných, sotva postrehnuteľných hviezd (1,16); obklopuje ho sedem vysokých svietnikov bez sviec (1,20); naľavo od Krista kľáči sv. Ján a dvíha k nemu tvár (1,12); sedem gotických kostolov, symbolizujúcich sedem kresťanských zborov, v polkruhu obkolesuje Kristovu postavu; pred chrámami stojí sedem anjelov (1,20); Ich krídla majú podobu pávích pier.

(1,9-20. Sedem svietnikov). **Sv. Ján na ostrove Patmos. Videnie Krista a sedem svietnikov** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Sedem svietnikov. Listy cirkvi do Efezu, Smyrny, Pergamu a Tyatiry** (Zjavenie 1,12; 2,1-3,22): Kristus stojí za siedmimi svietnikmi, v pravici drží sedem hviezd, v ľavej ruke otvorenú *Knihu života*; napravo od neho kľáči sv. Ján; Kristus je obklopený siedmimi gotickými kostolmi a jednou svetskou budovou; v ľavo dole sa nachádza kostol Smyrny; muž v červenom kabátci a dvojfarebných pančuchách stojaci chrbtom k okraju miniatúry sa dohaduje so skupinou Židov sú identifikovaný podľa špicatých pokrývok hlavy; zobrazenie odkazuje na verš (2,9: „Znám tvoje súženie a chudobu...i rúhanie ľudí, ktorí o sebe hovoria, že sú Židia, a nie sú“); v pravom dolnom rohu sa nachádza kostol Tyatiry; pred ním leží pár v posteli; dvojica symbolizuje chlipnosť a bohorúhačstvo, ktoré v zbore šíri falošná prorokynia Jezebel (2,20); vpravo nad chrámom Tyatiry je kostol Pergamonu; dve postavy vyzerajú z brány, pred ktorou káže satan; zobrazenie odkazuje na verš (2,3: „viem, kde bývaš: tam, kde je trón satanov“)

(1,12. Sedem svietnikov. 2,1-29. Listy kresťanským zborom). **Sedem svietnikov. Listy cirkvi do Efezu, Smyrny, Pergamu a Tyatiry** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Listy cirkvi do Sárd, Filadelfie a Laodicey** (Zjavenie 3,1-22): v hornej časti scény sedí na kopci sv. Ján; na kolenách má zvitok a zapisuje, čo mu holubica zvestuje; píše a v ľavej ruke drží roh s atramentom; plášť má ovinutý okolo seba iba jeho koniec vane ticho vo vzduchu; na červenom nebi je prítomný Kristus v podobe *veraikonu*, ktorý po stranách sprevádza päť červených anjelov sotva viditeľných na červenej oblohe; s rukami zloženými na mrakoch prizierajú scéne pod sebou; kostol v ľavom hornom rohu je zrejme kostol Sárd; jeho popredie vyplňajú dve kostry; ľavá má položenú ruku na prsiach a pozerá sa na sv. Jána; druhá so štólou omotanou okolo tela dvíha ruku k Jánovi; kostry odkazujú na verš (3,1: „Znám tvoje skutky, máš meno, že žiješ, a si mŕtvy“); kostol v ľavom dolnom rohu je kostol Filadelfie; pred otvorenými dverami chrámu kľáči päť postáv; muž v hnedom kabátci a žena v bohatom odevu s bielym závojom môžu predstavovať patrónov; ktorým je určený list; oni a ich sprievod môžu odkazovať na verš (3,8: „Poznám tvoje skutky. Hľa, otvoril som ti dvere, ktoré nikto nemôže zatvoriť...zachoval si moje slovo a nezaprel si moje meno“) alebo odkazujú na verš (3,10: „Pretože si zachoval moje slovo o trpezlivosti, aj ja ťa uchránim pred hodinou pokušenia!“); kostol v Laodicey nachádzajúci sa v pravom dolnom rohu je symbolizovaný skupinou troch nahých postáv; stojaca žena dvíha pravú ruku a ľavou si chráni lono; chudý muž sediaci na skale chrbtom k divákovi vysoko dvíha ruky; popri ňom kľáči fúzatý slepý muž s rukami spojenými v modlitbe; jeho telo ovíja štóla; postavy odkazujú na verš (3,17: „Hovoríš: som bohatý, zbohatol som, ničoho nepotrebuje, a nevieš, že si biedny, aj chudobný, aj slepý, aj nahý“)

(3,1-22. Listy kresťanským zborom). **Listy cirkvi do Sárd, Filadelfie a Laodicey** (Flámska apokalypsa, 1400)

-**Videnie neba** (Zjavenie 4,1-11): v ľavom dolnom rohu sa vykláňa anjel z nebeského chrámu, podáva sv. Jánovi ruku a ten stúpa po schodoch k nemu do neba (4,1); uprostred spodnej časti scény stojí anjel na zelenom pobreží; má veľké krídla z pávích pier; vysoko nad hlavou drží *mandorlu* a jeho dohora vyvrátená hlava naznačuje vynakladanie veľkého úsilia; v mandorle sedí na gotickom tróne Boh Otec (4,2) so žezlom a *Knihou života*; jeho plášť drží veľký, oválny medailón; na hlave má zlatú korunu a okolo nej *krížový nimbus*; svetelné lúče vo vnútri mandorly majú podobu červených prúdov vody; pod nohami Boha je guľa symbolizujúca svet; blesky a hromy v podobe hustých červených čiar sprevádzajú veľké biele krúpy; spod mrakov v podobe meandrového rámu visí na háčikoch sedem lúčnych (4,5); v spodnej časti scény je sklenené more (4,6); Boh Otec je obklopený *štyrmi apokalyptickými bytosťami*: levom, býkom, bytosťou s ľudskou tvárou a orlom (4,6); každá z nich má svätožiaru a tri páry krídiel; na modrom nebi takmer splývajú postavy trinástich z *dvadsiatich štyroch starších* s korunami; sú namaľovaní v modročiernej farbe, obklopujú mandorlu a hrajú na hudobné nástroje: harfu, lýru, pozaunu, violu

(4,1-11. Oslava Boha Stvoriteľa). **Videnie neba** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Zapečatená kniha a Baránok (Zjavenie 5,1-14: scénu vyplňajú dve navzájom sa prelínajúce mandorly; v hornej sedí Boh Otec na gotickom tróne s vysokým operadlom; o jeho kolená sa opiera Kniha života a telo napoly otáča doľava k Baránkovi, ktorý pred ním stojí na zadných nohách; dolnú mandorlu obkolesujú *štyri apokalyptické bytosti*, symbolizujúce štyroch evanjelistov s knihami; vo vnútri mandorly stojí smerom doľava *apokalyptický Baránok*; má sedem rožkov a očí, husté, kučeravé rúno a na hlave krížovú svätožiaru; pravú nohu drží na knihe so siedmimi pečaťami, v ľavej nohe *zástavu vzkriesenia* s červeným krížom na bielom pozadí; vľavo v popredí celej scény stojí sv. Ján a za ním v bielom odevu jeden zo starších; ukazuje na Baránka a pravú ruku kladie upokojujúco na Jánovo rameno (5,5); na modrom pozadí stredného pásu (nebo) sú starší, šiesti naľavo a siedmi napravo; sú namaľovaní čierne modrými tónmi; takmer splývajú s pozadím, zreteľne viditeľné sú iba ich zlaté korunky a hudobné nástroje; v hornom oranžovom páse sa opierajú laktami o mraky anjeli a pozorujú celý výjav; celkom hore po pravici Boha Otca (5,1) stojí na nebi „mocný anjel“ a hlása: „Kto je hoden otvoriť Knihu?“; sedem lúčov zavesených na meandrovitých oblakoch identifikuje výjav do celku *Sedem sviatnikov*

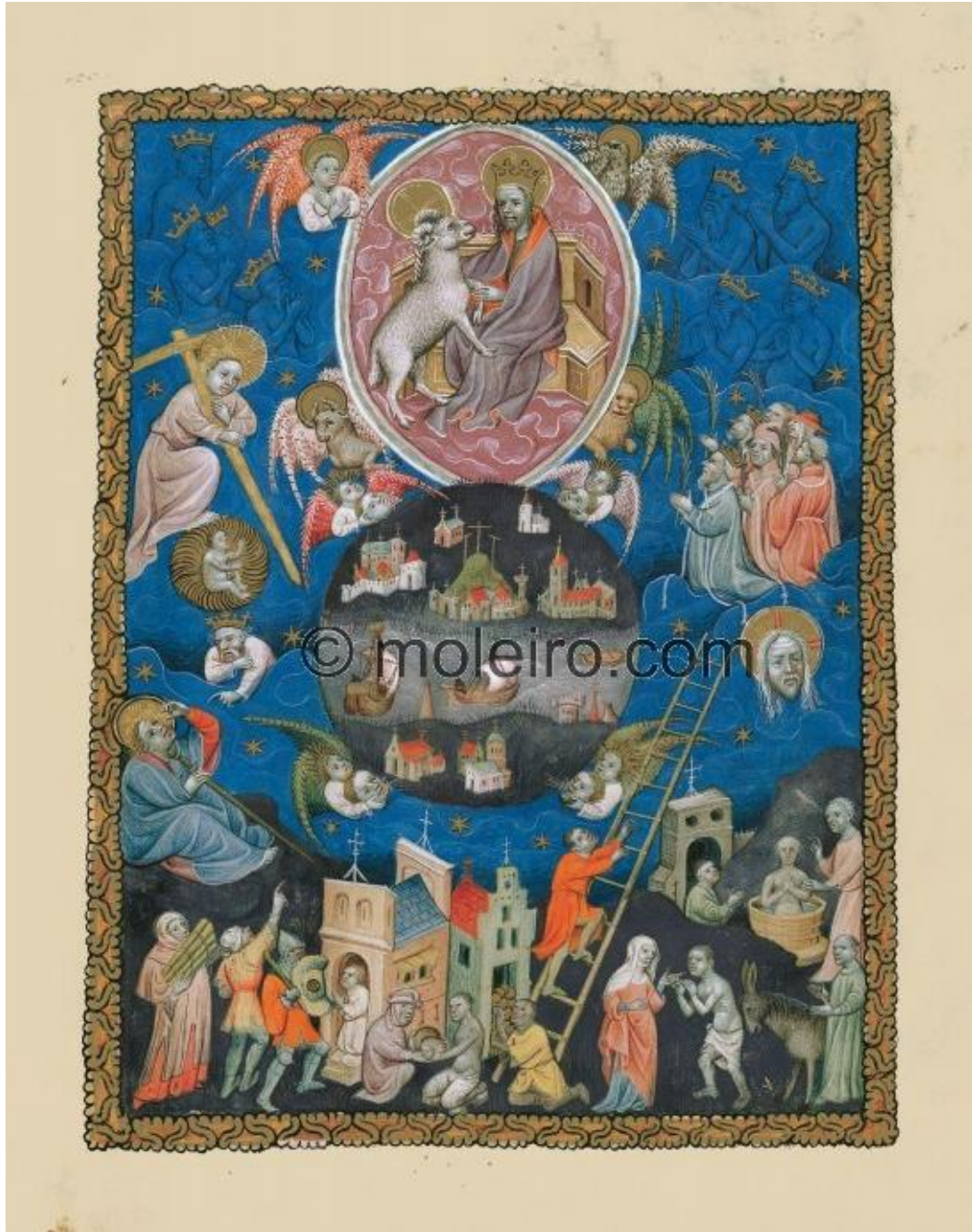
(5,1-14. Baránok prevzal sedmopečatnú knihu). **Zapečatená kniha a Baránok** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Apokalyptickí jazdci** (Zjavenie 6,1-7): scéna presahuje námety kapitoly *Rozlomenie štyroch pečatí*; jednako len hlavný motív tvoria postavy apokalyptických jazdcov; v strednom páse vľavo cvála prvý jazdec na bielom koni; ruka Božia sa vynára z oblakov a dáva mu na hlavu zlatú korunu, čím ho pasuje za víťaza (6,2); jazdec naťahuje tetivu a pripravuje sa vystreliť šíp; vpravo pred ním ide jazdec na červenom koni s veľkým mečom v ruke (6,4); na jazdcov padá z modrej oblohy dážď; celkom dole v ľavom rohu vyráža zo zeme hnedočierny kôň; sedí na ňom tretí jazdec drží v ruke váhy (6,5); v samom strede vystupuje z pažeráka *Leviatana* štvrtý jazdec v podobe kostlivca na plavom koni (6,8); drží dlhý meč a dva šípy; nasledujú ho dva diabli s tesákmi; scéna pokračuje *Rozlomením piatej pečate*: v strede hornej časti stojí oltár s kalichom knihou a svietnikom; vľavo od neho je tmavé slnko a vpravo červený mesiac (6,12) a veľké hviezdy padajúce na zem (6,13); vpravo bližšie oltáru je *veraikon* s hlavou Krista s krížovým nimбом; zemetrasenie láme koruny stromov (12,13), zámocké veže padajú dole a brána sa láme na dvoje; vydesený ľud sa ukrýva v jaskyniach v horách a modlí sa (6,15-16); *štyri apokalyptické bytosti* stoja na ľavej strane oltára, pod ktorým kľáčia mučeníci, čím táto epizóda presahuje do kapitoly *Poznačenia Božích služobníkov* (7)

(6,1-7. Rozlomenie štyroch pečatí). **Štyria apokalyptickí jazdci** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Anjeli držia štyri vetry. Anjel s pečaťou živého Boha** (Zjavenie 7,1-8): uprostred scény zložitej scény s množstvom detailov je kotúč zobrazujúci krajinu; časť nad vodou s rôznymi cirkevnými budovami predstavuje Áziu; mesto Jeruzalem sa medzi budovami nechá identifikovať podľa vrchu Kalvária s tromi krížami; okolo kotúča sú štyria anjeli, dva hore a dva dole; zabraňujú štyrom hlavám, symbolizujúcim vetry zo štyroch svetových strán, aby fúkali na zem (7,3); bezkrídly anjel na ľavej strane stúpa po slnku s malým nahým dieťaťom vo vnútri (dieťa symbolizuje vychádzajúce slnko); vo svojom náručí anjel drží kríž, t.j. znamenie živého Boha; nad kotúčom sa nachádza *mandorla* so sediacim Bohom Otcom, ktorý má v náručí Baránka Krista; mandorlu obklopujú *štyri apokalyptické bytosti* a osem z *dvadsiatich štyroch starších*; v spodnej časti sú epizódy zo života ľudí, ktoré majú symbolické poslanstvo; vľavo na tmavom kopci sedí sv. Ján s pútnickou palicou; zakláňa hlavu, rukou si chráni zrak pred oslepujúcou žiarou videnia

(7,1-8. Poznačenie Božích služobníkov). **Anjeli držia štyri vetry. Anjel s pečaťou živého Boha** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Sedem anjelov dostáva sedem poľníc. Anjel s kadidelnicou. Prvé štyri rany (Zjavenie 8,1-6): v hornej časti neba, na pravej strane scény, anjel rozdeľuje sedem trúb (8,1); skupina anjelov stojí na oblakoch, päť z nich už drží trúby; v strede nad oltárom sedí Boh; v ľavej ruke drží otvorenú Knihu a pravú dvíha v rečníckom geste; oltár je pokrytý látkou a pod ním vidieť v klenutom otvore päť hláv, zrejme mučeníkov zo 7.kapitoly: *Poznačenie Božích služobníkov*; napravo, trochu nižšie od Boha, stojí anjel so zlatou kadidelnicou (8,3); v ľavej ruke drží zlatú škatuľku, zrejme s tymianom (8,3); dej pokračuje v strednom páse a je opísaný veľmi realisticky: anjel s kadidelnicou vylieva jej obsah (8,5); prvý anjel zľava trúbi a pod ním vidieť krupobitie a červený dážď dopadajúci na zem (8,7); stromy sa lámu a ľudia v panike prchajú; druhý anjel s zľava trúbi na more; z vody sa týči hnedý horiaci vrch (8,8); vo vlnách sa potápajú dve lode, lámu sa stožiare s plachtami; námorníci padajú cez palubu; vo vlnách plávajú mŕtve ryby a ľudia; tretí anjel trúbi a pod ním vidieť uprostred plameňov zlatú šesťrohú hviezdu Palinu (8,10); trúbi štvrtý anjel s vydutými lícami a nad ním je tretina slnka a mesiaca tmavá; celkom vpravo letí orol (vták Beda), pri zobáku má dlhú nadpisovú pásku (8,13); vľavo dole sedí sv. Ján, drží pútnickú palicu a na hlave má lúčovitú svätožiaru

(8,1-6. Sedem trúbiacich anjelov). **Sedem anjelov dostáva sedem poľníc. Anjel s kadidelnicou. Prvé štyri rany** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Zatrúbenie piatej a šiestej poľnice (Zjavenie 9,1-21): v ľavom dolnom rohu sv. Ján sleduje výsledky piateho a šiesteho zatrúbenia; v hornej časti scény proti tmavo modrému pozadiu trúbia dvaja anjeli; vľavo v strede s otvára „studničná priepasť“ (9,1), ktorá má podobu otvoreného pažeráka *Leviatana*; kobyľky vychádzajú z horiaceho otvoru, v ktorom vidno ležať tri nahé postavy zatratencov; kobyľky majú predné nohy koňa a levie telo; na hlavách majú koruny a vlasy zapletené ako ženské vrkoče (9,7-8); na rozdiel od textu (9,10), ich chvosty nie sú zakončené škorpiónmi, ale hadími hlavami; toto zobrazení odkazuje na verš (9,10), zo Zatrúbenia šiestej poľnice; kobyľky vedie chlpatý okřídlený diabol, Abaddon (9,11); v stredom páse scény vpravo stoja vo vode tri okřídlené postavy v zbroji s halapartňami, „anjeli od rieky Eufkrat“ (9,14); sv. Ján sleduje kavalériu jazdcov od Eufratu; zvieratá, na ktorých jazdci sedia, sa podobajú skôr na levy ako kone, s výnimkou kopýt (9,16); z tlám im vychádza oheň, dym a síra v podobe ostrých čiar (9,17); v pravom spodnom rohu skupina štyroch postáv v honosnom odeve; kľací pred klasicky poňatou zlatou postavou so štítom, stojacou na podstavci vo vnútri budovy s gotickým štítom (9,20)

(9,1-21. Zatrúbenie piatej a šiestej poľnice). **Piata a šiesta poľnica** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Mocný anjel a Sedem hromov** (Zjavenie 10,1-11): v miniatúre dominuje postava Mocného anjela; na bielej *albe* má oblečenú modrú *dalmatiku*, pri krku spojenú veľkou obdĺžnikovou sponou; cez prsia má krížom previazanú štólu; jeho tvár zahŕňa hustá líčovitá svätožiara, z ktorej čiastočne vidieť oči nos a ústa (10,1); jeho rozkročené červené nohy stoja vpravo na zemi a vľavo na hladine mora; na rozdiel od iných zobrazení (napr. *Apokalypsa Dürerova*) z nôh, čo podľa textu „sú ako ohnivé stĺpy“, vidieť iba špice prstov, takže postava vyzerá prirodzene; pravica Mocného anjela je vztýčená v rečníckom geste, ľavica drží otvorenú knihu; vľavo sedí sv. Ján a chystá sa napísať, čo hovorí *Sedem hromov*; tie sú zobrazené ako malé hlavy s vydutými tvármi v páse okrúhlej *mandorly*; v strede mandorly sedí Boh Otec s pravou rukou v rovnakom rečníckom geste ako Mocný anjel; v ľavej ruke má otvorenú knihu; anjel na ľavej strane nad sv. Jánom symbolizuje hlas z neba (10,4); pravou rukou ukazuje na Boha a ľavou na Jána (10,5-6); vpravo sa ten istý hlas z neba prihovára k sv. Jánovi, keď prijíma knihu od Mocného anjela; tentoraz má namiesto červených (10,4: zákaz zapísať) zelené krídla (10,8: príkaz prijať)

(10,1-11. Anjel s otvorenou knižkou). **Mocný anjel a Sedem hromov** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Zmeranie chrámu. Smrť a nanebovstúpenie dvoch svedkov. Antikrist a siedma poľnica** (Zjavenie 11,1-14): aj táto miniatúra prekypuje scénami; v ľavom hornom rohu prijíma sv. Ján trstinu od Krista (11,1), ktorého ústa zosielaajú plamene na šesť ľudí pod ním; vpravo od Krista sa vznáša v oblakoch šesť z *dvadsiatich štyroch starších* a adorujú ho; postava sv. Jána vyhadzujúceho cez múr chrámu postavu muža odkazuje na zle pochopený verš (11,2: „nemerať vonkajšie nádvorie chrámu, lebo bolo dané pohanom“); chybnou interpretáciou vznikol význam: „Ten, kto je mimo chrám, by mal byť vyhodnený“, čo je presne to, čo Ján na obrázku robí; vyhadzovaný muž môže byť neveriaci alebo Žid; čiapka na jeho hlave nepatrí ani jednému z nich; ľavá strana scény patrí príbehu dvoch svedkov; sú oblečení do svetlého odevu, čo je v rozpore s textom (11,3); v strednej časti stoja so zopätými rukami a prihovárajú sa postavám „veľkého mesta“; v spodnej časti je zobrazená ich smrť s'atím; v hornej časti svedkovia stúpajú k nebu sprevádzaní dvoma anjelmi; v strede dolného okraja kľučí pri mŕtvolách svedkov *Antikrist* so svojimi dvoma diabolskými pomocníkmi a nasledovníkmi; na hlave má vysokú čiapku lemovanú hermélínom, na sebe modrý odev a plášť s lemom z hranostaja; tá istá, ale veľmi veľká postava Antikrista zaplňuje ľavú stranu; Antikrist sedí v chráme na tróne a prijíma dary od svojich stúpcov (11,10); zemetrasenie ničí mesto (11,13)

(11,1-14. Zmeranie Božieho chrámu). **Zmeranie chrámu. Smrť a nanebovstúpenie dvoch svedkov. Antikrist a siedma poľnica** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Chrám v nebi. Žena v slnku a sedemhlavý drak (Zjavenie 12,13-18): dej hornej časti scény zasahuje do 11. kapitoly *Chrám Boží na nebi*; modrú plochu neba bičujú veľké biele krúpy, spfšky bleskov a hromov (11,19); gotický chrám v prvom hornom rohu má otvorenú bránu, ale v rozpore s textom *archu zmluvy* nahrádza dúha; naľavo od brány leží žena s dieťaťom na lôžku zo slnečných lúčov; pri nohách má zlatý Mesiac a hlavu jej zdobí koruna z dvanástich bielych hviezd (12,1); aby ochránila svoje dieťa pred drakom, odovzdáva ho anjelovi (12,5); dej pokračuje smerom dole: zo stredy vľavo letí červený drak so siedmimi hlavami a desiatimi bielymi rožkami (12,3) a švihá chvostom medzi hviezdami (12,4); vpravo od jeho chvosta Žena dostáva od anjela krídla, aby mohla uniknúť na púšť; touto epizódou prekračuje dej *Boj draka na nebi* a vstupuje do deja *Boj draka na zemi*; púšť je zobrazená v ľavom spodnom rohu ako holá hornatá krajina s hustým lesným porastom v popredí, v ktorom sa ukrýva Žena s rukami zopätými v modlitbe; drak sa naposledy pokúša ohroziť Ženu a chrlí z tlamy veľký prúd vody do veľkej priepasti (12,15-16); v hornom ľavom rohu sa odohráva boj archanjela Michala s drakom; Michal v plnej zbroji drží lalokovitý štít a máva zakrivenou sečnou šablou; výzbrojou sa podobá na stredovekého rytiera 14.st.; v boji mu pomáha anjel s mečom

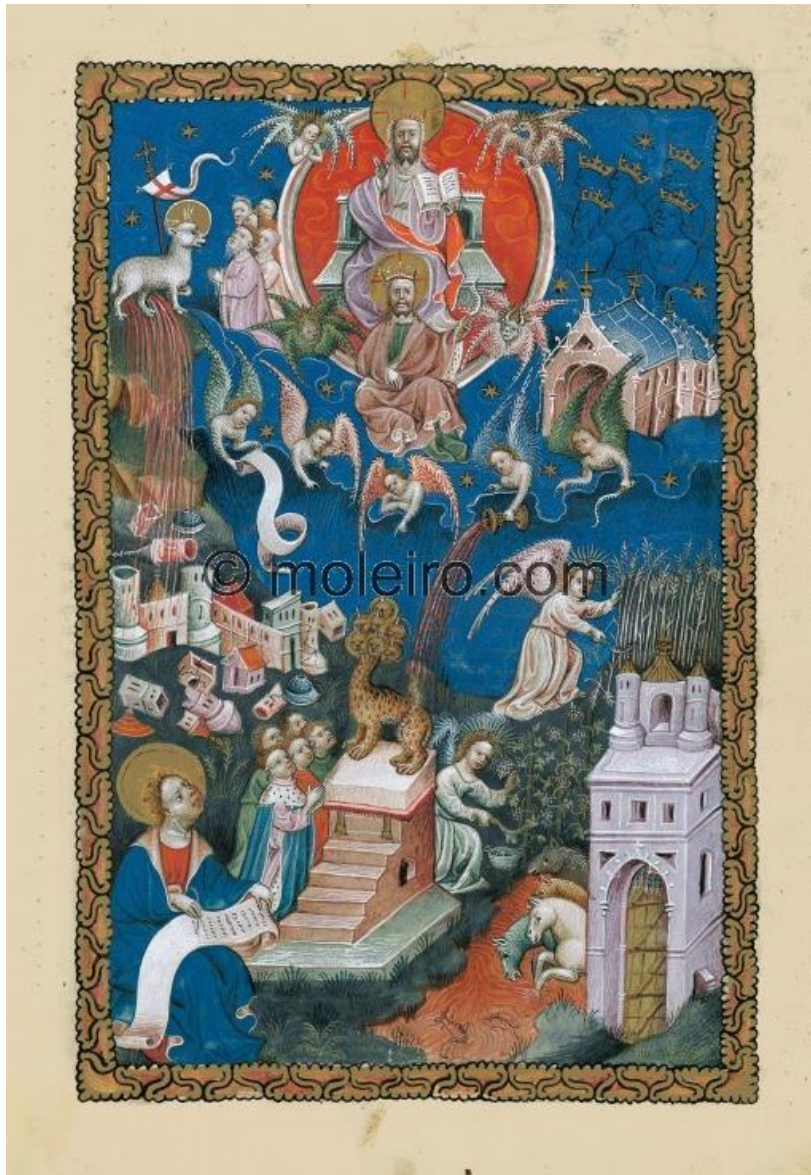
(12,13-18. Boj draka na zemi). **Chrám v nebi. Žena v slnku a sedemhlavý drak** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Sedemhlavý drak a falošný prorok** (Zjavenie 13,1-18): v ľavom hornom rohu sv. Ján sleduje sedemhlavú šelmu, ktorá vyšla z mora; dostáva žezlo od sedemhlavého červeného draka (13,2); morská šelma vyzerá ako lev, ale má medvedie laby (13,2); namiesto desiatich rohov, ako sa píše v texte (13,1), má iba sedem, jeden na každej hlave; v strede úzkeho horného pásu je veraikon s hlavou Krista, lemovaný pol postavami modliacich sa anjelov, maľovaných v modrej farbe; v strednom pásu vpravo kľáči skupina veriacich, vrátane biskupa, kardinála a kráľa; prvá postava drží *zástavu vzkriesenia*; proti nim kráča šelma so skupinou ťažkoobbrojencov, pripravených na boj proti svätým; v ľavom dolnom rohu sa vynára z diery v zemi *falošný prorok*; vyzerá ako medveď s rohami barana (13,11); v texte je nazývaný šelma vystupujúca zo zeme, v ikonografii ako *Zemská šelma*; je oblečený do hnedej mníšskej sutany; keď stojí na zemi, kladie laby na plecía ľudí, kľáčiacich pred malým chrámom s obrazom sedemhlavej šelmy na oltári (13,14); vpravo dole šelma v sutane - falošný prorok drží v ľavej labe čosi ako nádobu a v pravej paličku; označuje čelá kráľa, kardinála a biskupa (13,16); v strednom pásu sedemhlavá šelma robí zázrak: z neba zostupuje oheň na zem; hoci text sa vzťahuje na šelmu zo zeme (13,13), čiže falošného proroka, v tejto iluminácii má podobu šelmy morskej

(13,1-18. Morská šelma a zemská šelma). **Sedemhlavý drak a falošný prorok** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Adorácia Baránka. Pád Babylonu. Žatva zeme** (Zjavenie 14,1-20): sv. Ján sedí v ľavom dolnom rohu pripravený písať na zvitok položený na kolenách; zakláňa hlavu a pozerá na to, čo sa deje okolo neho; v ľavom hornom rohu je sotva viditeľná *hora Sion* (14,1); stojí na nej Baránok a prednou nohou pridržiava *križovú zástavu*; jeho bezrohú hlavu zdobí zlatý nimbus; proti Baránkovi stojí niekoľko postáv, ktoré zastupujú 144 000 vyvolených (14,3-4); spod hory Sion vyteká červený a biely prúd a dopadá na mesto Babylon; dvojfarebný prúd pravdepodobne symbolizuje hlas „ako zvuk mnohých vôd a rachot silného hromu“ (14,2); v strede horného pásu je *mandorla* s Bohom Otcom sediacom na tróne, obklopená *štyrmi apokalyptickými bytosťami*; Boh drží v ľavej ruke Knihu a pravú dvíha v rečníckom geste; na pravej strane mandorly je päť z *dvadsiatich štyroch starších*, s rukami zopnutými v modlitbe; nad sv. Jánom sa trasie Babylon v základoch a rúca sa ako pri zemetrasení (14,8); pod mandorlou sedí na bielom oblaku Kristus (14,14), čím scéna presahuje do kapitoly *Hodina žatvy a oberačky*; dvíha ľavú ruku, v ktorej drží kosák (14,14); pod postavou „Syna človeka“ sa opiera päť anjelov o okraje zvlneých oblakov; prvý anjel, v úlohe zvestovateľa evanjelia, drží nadpisovú pásku (14,6); druhý ukazuje na mesto a tretí na šelmu (14,9); štvrtý anjel vylieva obsah kalicha na trón šelmy (14,10), piaty drží kosák (14,17); scéna v pravom spodnom poli predstavuje hodinu Božieho hnevu: jeden anjel žne kosákom obilie, druhý odrezáva strapce hrozna; za svetskou stavbou (14,20) skláňajú hlavy štyri kone rôznej farby srsti a boria kopytá do veľkej a hlbkej krvavej mláky (14,20)

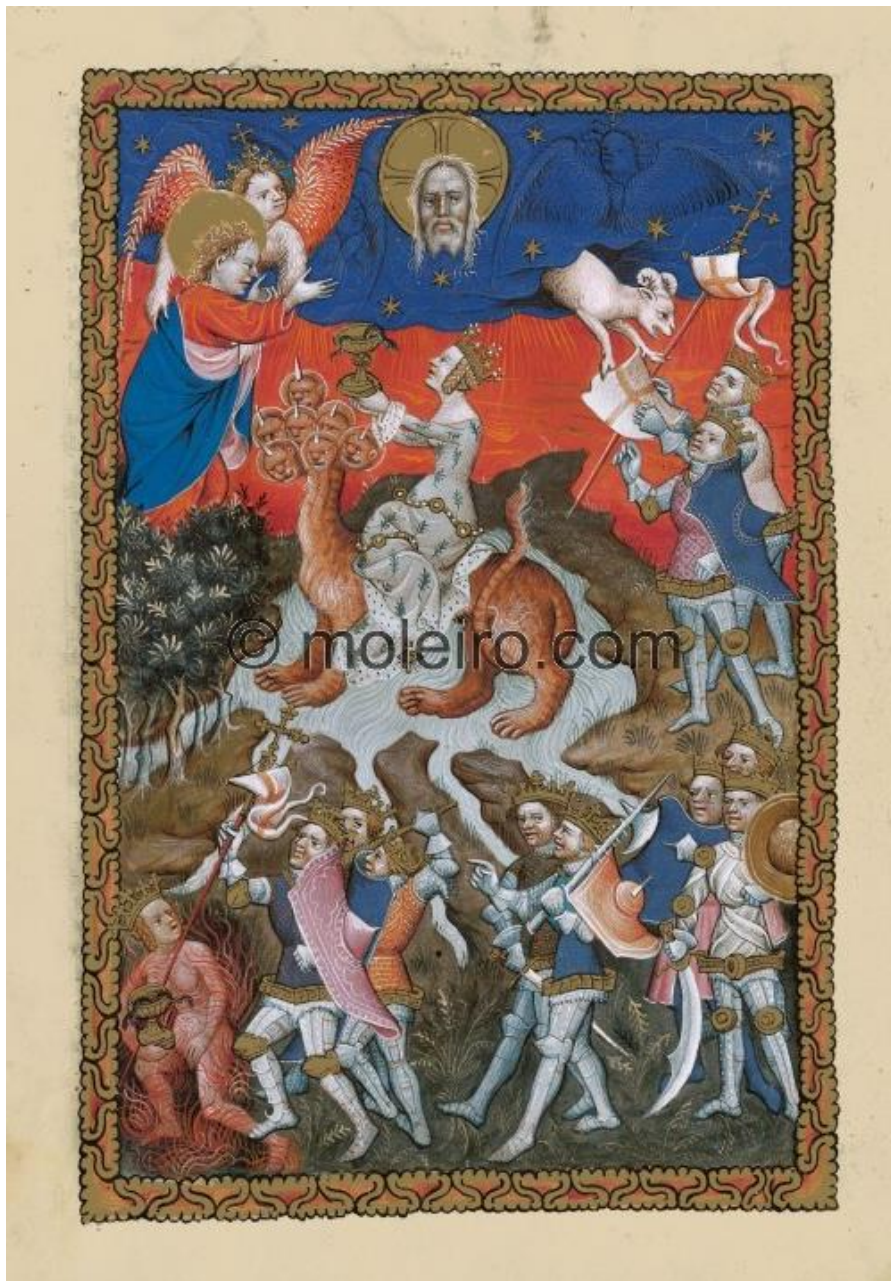
(14,1-20. Baránok vyhlasuje súd nad nepriateľmi. Hodina žatvy a oberačky). **Adorácia Baránka. Pád Babylonu. Žatva zeme** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Sedem čiaš Božieho hnevu** (Zjavenie 15,1-16,21): oproti hviezdnej modrej oblohe nad tmavými vzdutými oblakmi sa vznáša deväť polovičných postáv nahých anjelov (15,1); sedem z nich vylieva obsah svojich čiaš na zem (16), zatiaľ čo dvaja držia v jednej ruke prázdne zvitky a druhou ukazujú na ostatných; dej sa odvíja sprava doľava: prvý anjel vylieva čašu na troch mužov kľáčiacich pred oltárom s obrazom draka (16,2); druhý anjel tenkým prúdom leje obsah na more zobrazené v samom ľavom spodnom rohu scény; vo vode plávajú mŕtve ryby, dvaja muži a topí sa jedna žena (16,3); obsah tretej čaše tečie na riekku sfarbenú na červeno (16,4); medzi týmito tromi anjelmi sa vo výške vznáša „*anjel vôd*“ so zvitkom (16,5); štvrtý anjel v strede horného pásu vylieva čašu na zlatý kotúč (slnko); tri postavy pod slnkom sa pokúšajú chrániť lakťami pred širokým červeným prúdom (16,8); piaty anjel vylieva čašu na nízku širokú stoličku v tvare *kurulského kresla* rímskych konzulov, ktoré symbolizuje trón *zemskej šelmy* (16,10); vľavo pred trónom stojí skupina štyroch postáv s otvorenými ústami a vyplazenými jazykmi (16,10), ktorá odkazuje na „*rúhačské jazyky*“; šiesty anjel vylieva čašu na široký riečny tok (Eufrat), tečúci popod most mesta (Babylon); tam kde sa mieša obsah čaše, je voda červená (16,12); z úst červeného draka, morskej šelmy a *falošného proroka* v mníšskej sutane vyskakujú čierne žaby - démoni (16,13); siedmy anjel vpravo vylieva čašu; polovičná tvár v profile chrlí hustú spíšku zlatých bleskov (pliaga zasiahla nebo); Božia ruka s kalichom „*vína rozhorčeného hnevu*“ odkazuje na verš (16,19); pod ňou sa trhá na kusy mesto Babylon, veže mesta sa rozpadajú a obyvatelia sú zasiahnutí padajúcimi troskami; v trhlinách vrchu pri pravom okraji vidieť v trhlinách hlavy ako v scéne *Živených pohrôm* (6,15); z neba padajú veľké krúpy (16,21)

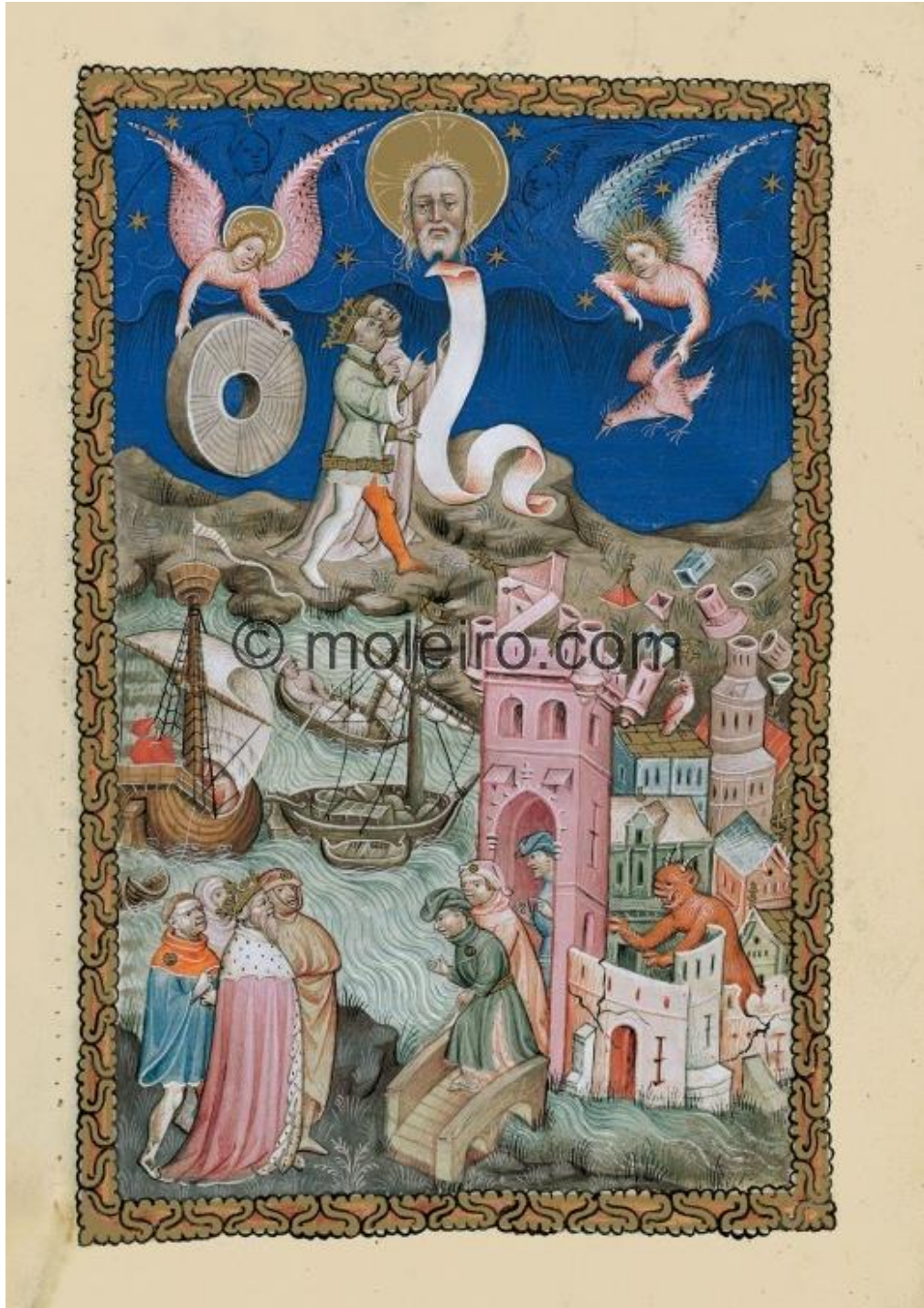
(15,1-16, 21. Sedem pliaĝ). **Sedem čiaš Božieho hnevu** (Flámska apokalypsa, 1400)

-**Veľká neviestka** (Zjavenie 17,1-18): dve polovičné anjelské postavy maľované v modrej farbe sa vznášajú pri hornom okraji scény a lemujú *veraikon* s hlavou Krista s *krížovou svätožiarou*; ľavý modrý anjel je sotva rozpoznateľný, lebo je zakrytý krídlom „jedného zo siedmich anjelov“ (17,1); pod modrým pásom oblačnej oblohy so zlatými hviezdami je tmavočervené nebo, z ktorého padá oranžový dážď; na ľavej strane scény unáša okrídlený anjel sv. Jána do výšky na takmer pusté hnedé skaly (17,3); pod nimi sedí žena na sedemhlavej šelme s desiatimi rohmi (17,3); zvieratá stojí na vode, ktorá sa rozdeľuje do piatich prúdov (17,2); žena je oblečená do honosných svetlých šiat s hlbokým výstrihom, s rukávmi lemovanými hermelínom, s výšivkou v podobe zelených vetvičiek; farba šiat sa síce nezhoduje s purpurou a šarlátom (17,4), ale dvojitý zlatý pás so strapcom odkazuje na „zlato, drahé kamene a perly“ (17,4); vrkoč jej zakrýva ľavé ucho a na hlave má zlatú korunu; žena drží v natiiahnutých rukách veľký zlatý kalich s vlniacim sa hadom, symbolizujúcim jej smilstvo (17,4); vpravo hore sa vynára z modrých oblakov Baránok s bielym štítom, na ktorom je červení kríž; podáva ho dvom korunovaným postavám, z ktorých jedna drží *krížovú zástavu* (17,14); v popredí dolného pásu osem kráľov v brnení zaháňa ženu, tentoraz už nahú, do plameňov; žena stále drží kalich a tvár má obrátenú k postave, ktorá ju bodá zástavou (17,17)

(17,1-18. Nевiestka babylonská). **Veľká neviestka** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Pád Babylonu (Zjavenie 18,1-24): chýba zobrazenie sv. Jána; rovnako ako na predošlých miniatúrach v hornej časti je *veraikon* na tmavomodrom páse hviezdnej a oblačnej oblohy a dvojica okrídlených anjelov maľovaných modrými farbami; spod oblakov padá modrý dážď; mesto s popraskynými múrmi a padajúcimi vežami vyzerá ako po zemetrasení; mesta sa zmocnil chlpatý červený diabol a vták (18,2); pod mrakmi v pravej časti scény sa vznáša okrídlený anjel a ukazuje na dravca, ktorého drží za krídlo; traja muži prchajú po mostíku z mesta (18,4) v ústrety skupine štyroch honosne oblečených postáv, z ktorých jedna má kráľovskú korunu; za mužmi je rozbúrené more s tromi plachetnicami a dvomi člnmi; niektoré lode majú posádku, v dvoch vidieť náklad (18,17-19); pod veraikonom kráčajú dvaja králi; jeden drží prázdny zvitok, obaja ukazujú k nebu; text neposkytuje žiadne vysvetlenie pre túto epizódu; za postavami kráľov letí anjel s mlynským kameňom, aby ho hodil ho mora (18,21)

(18,1-24. Nebeský hlas o páde Babylonu). **Pád Babylonu** (Flámska apokalypsa, 1400)

-Posledný súd a Satan uväznený na tisíc rokov (Zjavenie 20,1-6; 20,12): v strednej časti miniatúry vľavo sa vznáša anjel na oblakoch; v ľavej ruke drží veľký zlatý kľúč a pravej dlhú reťaz, ktorou je pripútaná jedna zo štyroch viditeľných dračích hláv (20,1-2); priepasť, do ktorej bol uvrhnutý má podobu otvoru v skale s veľkou bránou; v popredí v spodnej časti je zobrazená epizóda po uvoľnení draka (20,3): armáda draka obkolesuje „tábor svätých a milované mesto“ - Jeruzalem (20,9); uvoľnený drak stojí na čele piatich vojakov, dvaja z nich majú palčáty; ďalšia skupina vojakov obľučuje stavbu sprava; z neba prší oheň (20,9); za mestom je umiestnený otvorený pažerák Leviatana, ktorý už patrí do epizódy *Posledného súdu*; jej dej začína logicky v strede hornej časti *mandorlou* s postavou sediaceho *Krista sudcu*, ktorý drží pri ústach dva meče; ide o ikonografickú zvláštnosť, lebo zvyčajne sa po bokoch Kristovej tváre objavuje meč a vľavo ľalia milosrdenstva; Kristus Sudca je zobrazovaný súčasne ako *Trpitel* s trňovou korunou a ranami po ukrižovaní; sedí na dúhe a o druhú si opiera nohy; pozadie mandorly je červené a pod nohami sediacej postavy sú divoké vlny mora; po stranách Krista sú štvorčlenné skupiny svätých: na čele ľavej kľačí Panna Mária s prosebne zopätými rukami; pravú skupinu uvádza sediaca postava s knihou; sa zdá, že ide o sv. Jána; ak je tomu tak, ide o zvláštnosť, lebo toto miesto zvyčajne prináleží *Jánovi Krstiteľovi*; spodná časť pod mandorlou je venovaná scéne *vzkriesenia mŕtvych*; vpravo vydáva mŕtvych podsvetie symbolizované Leviatanom (20,13); vľavo vystupujú mŕtvi zo zeme; jedni aj druhí majú zbožne zopäté ruky a prosebne hľadajú na Krista

(20,1-6; 20,12. Tisícročné kráľovstvo. Koniec sveta). **Posledný súd a Satan uväznený na tisíc rokov** (Flámska apokalypsa, 1400)

- **Nebeský Jeruzalem** (Zjavenie 21,9-27): vľavej časti miniatúry vedie anjel sv. Jána hore na vrch nad mesto Jeruzalem (21,10); anjel drží v jednej ruke čašu, ktorá ho identifikuje ako jedného zo *siedmich anjelov s čašami* (20,9), a v druhej zlatú trstinu, ktorou ukazuje ňou na mesto (20,9); nad mestom sa na tmavomodrej oblohe vznáša Boh (21,10), v ľavej ruke drží zlaté jablko, ktoré okrem symbolu svetovlády plní aj úlohu slnka osvetľujúceho nový Jeruzalem (20,25), a pravú dvíha v rečníckom geste; Boh obklopujú štyria okrídlení anjeli, ktorí sú maľovaní v modrej farbe, a preto sú na modrej oblohe viditeľní iba vďaka svojim zlatým krížom na hlavách; mesto tvorí námestie s tromi bránami v každej strane múra (20,13); pred dvanástimi veľkými bránami stojí dvanásť anjelov (21,12); základné múry stavby sú zdobené žltými oválmi (20,14); nad vežami mesta sú *štyri apokalyptické bytosti* so svätožiarou; veže ani štyri bytosti nemajú oporu v texte; v strede mesta namiesto chrámu stojí veľký Baránok (20,22) s tradičnou *zástavou vzkriesenia*; v popredí štyria korunovaní kráľi prinášajú dary no mesta (20,24)

(21,9-27. Nový Jeruzalem). **Nebeský Jeruzalem** (Flámska apokalypsa, 1400)